

דף ח

ז. הפריש עשר בהמות לחגיגתו והקריב חמש ביום טוב – מהו שיקריב השאר ליום אחר?

עיקר מצות חגיגה ביום טוב הראשון (וחגתם אתו). ומביא אדם כמה בהמות לחגיגתו, איש כמתנת ידו כברכת ה' אשר נתן לו, וכמנין האוכלים שיש לו.

הפריש עשר בהמות והקריב ביום-טוב-ראשון חמש; אמר עולא אמר ריש לקיש: חוזר ומקריב חמש ביום טוב שני. רבי יוחנן אמר: כיון שפסק שוב אינו מקריב. ואמר רבי אבא: אין מחלוקת ביניהם, אלא אם הפרישם בסתם אינו חוזר ומקריב, וכגון שהיתה לו שהות להקריב כולן ביום הראשון וגם יש לו די אוכלים, ומכך שלא הקריב מוכח שבדעתו לחוג יום נוסף והתורה אמרה יום אחד ונמצא מוסיף על מצות התורה, אבל אם פירש בהפרשתו שמפריש את כולן ליום אחד – חוזר ומקריבן למחר שאינו אלא תשלומי ראשון. וכן סיעו מהברייתות ומדברי רבי יוחנן עצמו.

כן פירש רש"י. ורבנו חננאל פירש הנידון על הקרבת הנשאר ביום טוב אחרון של חג, האם דוחים יום טוב כיון שהופרשו לשם חגיגה, או שמא בכלל נדרים ונדבות הם שאינם קרבים ביום טוב. ואם פירש מלכתחילה להקריב ביום טוב אחרון – מקריב. ואם סתם ושיירן, נעשו כנדרים ונדבות שלא מחמת יום טוב ואינו מקריבן ביו"ט אחרון, אבל בשאר הימים יכול להקריב.

ונראה שאף לרבנו חננאל, אם כיוון בפירוש שמקריב לשם חגיגה יום שני יש בזה משום בל תוסיף, אלא שלדעתו בסתמא הוא כמרבח חובתו הראשונה או שמקריב נדבה (הזון איש קכט).

דף ט

ח. א. מי שלא חג יום טוב הראשון – האם יש לו תשלומין ואימת?

ב. מי שאינו ראוי להקריב בראשון – האם יקריב חגיגתו ביום אחר?

ג. איזהו מעוות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להימנות?

ד. אלו נפקותות מבוארות בסוגיא בשאלה אם לילה מחוסר זמן אם לאו?

א. מי שלא חג יום טוב הראשון – חוגג כל הרגל, ואף ביום טוב האחרון של חג (וחגתם אתו חג לה' שבעת ימים בשנה... בחדש השביעי תחגו אתו; ועוד, נאמר עצרת בשביעי של פסח ונאמר עצרת בשמיני של חג, מה להלן לתשלומין אף כאן לתשלומין). עבר הרגל ולא חג – אינו חייב באחריותו. על זה נאמר מענות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להימנות.

א. דין תשלומין אמור הן לענין שלמי חגיגה הן לענין עולת ראייה – כן מבואר בסוגיא בביצה כ: (ובח תודה).

ב. יש אומרים שאם לא הקריב עד שעברו שבעת ימי החג, אעפ"י שמביא ביום טוב האחרון – עובר בבל-תאחר, וכל שכן בשבועות, כל שלא הקריב בעיקר הרגל עובר אע"פ שיש לו תשלומין כל שבעה (עפ"י רמב"ן סוף סוכה). ויש סוברים שתשלומין מועילים גם לענין בל תאחר (ע' טורי אבן ר"ה 1).

ב. לדברי רבי יוחנן, כל הימים תשלומי הראשון הם, ולפי זה אמר רבי זירא: חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני – אינו חייב בחגיגה כיון שלא היה ראוי בראשון אין לו דין תשלומין. וחזקיה אמר: כולם תשלומין זה לזה, ולכך אף מי שאינו ראוי בראשון מביא בשני.

לפי רבי ירמיה משמע שלענין טומאה שונה הדבר, שהכל מודים שאם היה טמא בראשון ונטהר בשני – שמביא חגיגתו, כי מצינו בטומאה תשלומין בפסח שני (וכ"כ התוס'). ורב פפא חלק.

א. משמע מרש"י שאף למאן דאמר כולם תשלומין זה לזה, עיקר מצות חגיגה ביום טוב ראשון (ערש"ש ושפת אמת).

ב. בעצרת, הכל מודים שהימים שלאחריו אינם אלא תשלומין לראשון, הלכך היה חיגר ביום טוב ונתפשט – שוב אינו מביא (עפ"י תוס'). ובשאגת אריה (קד) הקשה על כך וכתב לנטות מדבריהם, ע"ש. וע' בישב קושייתו בחדושי הגר"ר בנגיס ח"ב כב, ד-ה).

וכן בשמיני עצרת, נראה שהכל מודים בו שאינו אלא תשלומין לסוכות (עפ"י טורי אבן; רש"ש. ע"ש). ולדברי הריטב"א (בסוכה מז:): אם לא היה ראוי ביום טוב ראשון של חג, מביא קרבנות בשמיני, שלענין זה כרגל בפני עצמו הוא. ואין משמעו כן ברמב"ם (ז, א). ע' מנחת חינוך פח, ז. וע' בשפ"א סוכה מז שתמה על הריטב"א. וע"ש גם בחדושי הנצי"ב.

ג. היה פשוט בראשון וחגר בשני – צדדו התוס' שכיון שעכשיו אינו בר-חיוב, אינו בהבאה. ואולם זה דוקא בתורת חיוב ראייה, אבל בתורת קרבן-נדבה ודאי שצריך להביא שהרי כבר נתחייב, והלא אפילו מת ביום שני מביאים יורשים. ונפקא מינה שאין מביא ביום טוב עפ"י חזון איש קטט).

ד. להלכה כולם תשלומין הראשון (רמב"ם). נתפשט ביום הראשון – פשוט שחייב (עפ"י תוס' ב.). נעשה חיגר בליל יום טוב ראשון – משמע ברמב"ם שפטור, כיון שבתחילת היום אינו ראוי (ע' משנה למלך; רעק"א).

ה. הטורי-אבן (בהשמטות) כתב להסתפק בשהיה חיגר וגם טמא ביום הראשון, ונתפשט ונטהר בשני. ובספר בית ישי (קבה הערה ב) צדד שיש לו תשלומין, ע"ש מלתא בטעמא.

ו. קטן שהגדיל ביום השני, הרי זה כחיגר שנתפשט (ע' פסחים צג. פתח עינים ומאור ישראל כאן).

ג. איזוהו מעוות שאינו יוכל להתקן – זה הבא על הערה והוליד ממנה ממזר, שעבירתו ניכרת ונזכרת לעולם לפיכך אין עונותיו נמחקים בתשובה (עפ"י רש"י). ואפילו לא הוליד ממזר, כל שבא על אשת איש ברצון [ובאשת כהן אף באונס] – כיון שאסרה על בעלה לעולם, נטרד מן העולם והלך לו (אבל בלא"ה יש לו תקנה אם יפרוש הימנה ויתחרט, ותשובה מעולה היא. עפ"י יבמות כא. ורש"י).

רבי שמעון בן יוחאי אומר אין קורין 'מעוות' אלא למי שהיה מתוקן בתחילה ונתעוות, ואיזוהו זה תלמיד חכם הפורש מן התורה.

ובברייתא אמרו: מעוות לא יוכל לתקון – זה שביטל קריאת שמע של שחרית או של ערבית, או שביטל (במזיד. ברכות כו) תפלה של שחרית או של ערבית. וחסרון לא יוכל להמנות – זה שמנוהו חבריו לדבריו מצוה ולא נמנה עמהם (ששוב לא יוכל לימנות עוד באותו מנין, שכבר עשו המצוה).

ד. לדברי רב פפא, הואיל וליילה אינו נחשב 'מחוסר-זמן' (לרבי יוחנן), לכך נזיר שנטמא בליל השמיני לטהרתו, הרי זה כמי שנטמא ביום השמיני שכבר יצא לשעה הראויה לקרבן, והרי זו טומאה חדשה הלכך צריך להביא קרבן נפרד על הטומאה השניה ואינו יוצא בקרבן אחד על שתיהן.

וכן נפקא מינה לזב [שראה שלש ראיות ונתחייב בקרבן], שראה שתי ראיות בליל שמיני, לאחר שספר שבעה נקיים – שאם נוקטים לילה אינו 'מחוסר זמן' הרי זה כמי שראה אותם למחרת ואם יראה ראיה שלישית, מביא קרבן נוסף. אבל אם לילה נחשב 'מחוסר-זמן' הרי זה כרואה בימי ספירתו שסותר הימים אבל אין כאן טומאה חדשה. [ואולם אם ראה ראיה אחת בלילה ושתים למחרת ביום – מביא קרבן, כי ראיה ראשונה של זב לעולם היא כקרי בעלמא ומצטרפת עם הראיות האחרות אעפ"י שהיתה בתוך ימי קרבן הראשון].

א. להלכה לילה מחוסר זמן (עפ"י רמב"ם מחוסרי כפרה ג, ג, ד).

ב. נעשה חיגר [או נטמא – לרב פפא] בליל יום טוב ונתפשט לאחר יום טוב; אם נוקטים לילה מחוסר זמן הרי שלא היה ראוי להקריב בתחילת היום הראשון ופטור מחגיגה [למאן דאמר כולם תשלומין דראשון], וכן משמע ברמב"ם (אחרונים), ואם לילה אינו מחוסר זמן, נחשב שהיה ראוי שעה אחת, וחייב בחגיגה כשנתפשט. נעשה חיגר לאחר עלות השחר – לכלל הדעות חייב להביא כשנתפשט (עפ"י שפת אמת; לקוטי הלכות).
נפקותו נוספות – ע' ביומא כט זבחים יב ומנחות ק.

דפים י – יא

ט. א. אלו גופי תורה אין להם סמך במקרא, ואלו יש בהם מקרא מועט והלכות מרובות?
ב. על אלו הלכות אמרו במשנה שאעפ"י שאינן מפורשות בתורה יש להן על מה שיסמוכו?

א. היתר נדרים (על ידי חכם) פורחים באויר ואין להם על מה שיסמוכו (בכתוב, אלא שכן מסור לחכמים בתורה שבעל פה). ובגמרא מובאים כמה דרשות ורמזים ללמוד התר נדרים מן המקרא (חלקם מדברי קבלה ולא מן התורה).

הלכות שבת, חגיגות ומעילות – הרי הן כהררים התלויים בשערה, מקרא מועט והלכות מרובות. ואף על פי כן הן גופי תורה. כגון מלאכה שאינה צריכה לגופה ומקלקל, שפטורים בשבת משום מלאכת מחשבת שאינה כותב בפרשת שבת אלא במלאכת המשכן הסמוכה לה. וכן וחגתם אתו חג לה' – אפשר היה לפרשו מלשון חוגה (= מעגל, ריקוד) ושמחה ולא מלשון קרבן, ולולא מסורת התורה שבעל פה. וכן במעילה – בשליח שעשה שליחות בעל הבית והוציא מעות הקדש, ונזכר בעל הבית ולא נזכר שליח – השליח מעל אעפ"י שהוא קרוב לאונס יותר מן השוגג, מדמים אותו למוציא מעות הקדש לחולין בשגגה שהוא מועל – וזה 'כהררין התלויין בשערה' (עפ"י רש"י).

דיני אהלות – מקרא מועט והלכות מרובות, [להפך מנגעים – מקרא מרובה והלכות מועטות מן המקרא].

ב. הדינים והעבודות הטהרות והטמאות ועריות – יש להם על מה שיסמוכו. ופרשו בגמרא כמה דוגמות לדברים שאינם מפורשים ונלמדים ממדות שהתורה נדרשת בהן; –

נפש תחת נפש האמור באנשים הנצים ונגפו אשה הרה ומתה – ממון ולא מיתה (לרבי שאמר מתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה וחייב ממון);
הולכת דם הקרבן למזבח אינה מפורשת בכתוב אלא כשדיבר הכתוב בעבודת הקבלה הוציאה בלשון הולכה (והקריבו) – ללמד שההולכה עבודה היא כקבלה;
אין הטמא עולה מטומאתו אלא בטבילה במי מקוה (רש"י: שאינם שאובים; תוס': אשבורן, שאינם זוחלים) שנאמר ורחץ במים. ושיעורם ארבעים סאה (את כל בשרו במים – מים שכל גופו עולה בהם, אמה על אמה ברום שלש אמות, שהם ארבעים סאה);